

WIJSHEID IN TIJDEN VAN CRISIS

Filosofie lost geen problemen op. De Corona-crisis maakt maar weer eens duidelijk dat het goed is dat we niet alleen maar filosofie en filosofen hebben, maar ook (medische en andere) wetenschap(pers), niet alleen denkers maar ook doeners. Betekent dat dat we aan de filosofie helemaal niets hebben in deze tijd? En wat zou je eraan kunnen hebben als ze het probleem niet oplost?

De Amerikaans-Britse auteur T.S. Eliot zei eens: “er zijn twee soorten problemen: de ene soort moet worden opgelost en verdwijnt dan; de andere soort moet worden uitgehouden, onder ogen gezien, meegedragen.” De filosofie richt zich slechts op de tweede soort en vermag eigenlijk niets ten aanzien van de eerste soort problemen. Betekent dat, dat we van haar niets te verwachten hebben in verband met de Corona-crisis die we doormaken? Of moeten we de uitspraak van Eliot nuanceren, en eerder zeggen dat concrete problemen waarschijnlijk steeds meer dan slechts één kant hebben?

De Corona-crisis is enerzijds een probleem dat moet worden overwonnen. Daaraan wordt gewerkt door medici die ons behandelen, verplegers die ons verzorgen, wetenschappers en technici die de benodigde apparatuur en medicijnen ontwikkelen en produceren, chauffeurs die zorgen dat alle mensen en dingen op de bestemde plek komen, politici en managers die dat alles organiseren, en al die andere mensen die daarvoor weer nodig zijn. In onze samenleving is de arbeidsdeling immers zo ver doorgevoerd dat niemand meer zonder de anderen kan.

Maar dat oplosbare problemen ook een andere kant hebben, komt in de huidige crisis ook heel duidelijk aan het licht. Die andere kant ligt namelijk in onszelf. De crisis confronteert ons met een kant van het probleem, die niet elders ligt (in het virus, in China, in de toestand in de wereld, in de economie), maar in ons zelf. En deze kant van het probleem vraagt niet zozeer om een oplossing, maar eerder om een bezinning en een verdieping.

Wij ervaren de situatie als een crisis – en daar is alle reden voor. Maar de vanzelfsprekendheid van die ervaring, maakt het niet minder belangrijk haar nader te bekijken: Wat houdt ons het meeste bezig? Wat vrezen we het meest? De (nog altijd relatieve) isolatie waarin we verkeren? De gevolgen van de crisis op de langere termijn? De gevolgen ervan voor onze onderneming, voor onze eigen ontwikkeling, voor de samenleving, voor de economie? Hoe gaan we om met de onzekerheid over hoe en hoe lang het virus zich zal doorzetten? Kunnen we die onzekerheid uithouden? Hoe reageren we op het feit dat we moeten wachten? Wachten op tests, op mondkapjes, op IC-capaciteit, op nieuws? Zijn we geduldig of ongeduldig? Over wie zijn we het meest bezorgd? Over onszelf, onze kinderen, onze ouders, over degenen in de samenleving die het meest kwetsbaar zijn, of over degenen die ons het meest nabij zijn? Ben je zelf bang voor de dood? Bang om te sterven, om alleen te moeten sterven, om begraven of gecremeerd te worden zonder ceremonie waarin je herdacht zou worden en waarvoor je misschien al je wensen had geformuleerd?

De crisis is met andere woorden een uitgelezen manier om onszelf te leren kennen. Juist omdat deze situatie uitzonderlijk is, kunnen we meer ontdekken over onszelf. De crisis als laboratorium van de zelfkennis.

Wat dat met wijsheid te maken heeft? Wijsheid bestaat voor een belangrijk deel in zelfkennis. Wie zichzelf niet kent, is op z'n best een wijsneus.

Wie nu vraagt wat we aan die wijsheid hebben, zou nog eens kunnen terugdenken aan die twee soorten van problemen die Eliot onderscheidde.